



gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta, 1 fl. 80 kr. za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 15 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 12. novembra 1862.

Naprej s kmetijskim gospodarstvom!

Iz poljskih pridig Horskovih.

Da se povzdigne kmetijstvo na višo stopnjo, je pred vsem treba štirih reči, in te so: pripravno delo, dostojno gnojenje, umno vrstenje poljskih sadežev in pa dnarna pripomoč.

Pri poljskem delu je treba najbolj na to paziti, da se o pravi dōbi opravi, oranje in posetev o pravem času dovrši. Zato naj bi se tudi premožniši gospodar ne sramoval, da tudi krave pripreže, ako je dela veliko. Ta pripraga ni draga in mu zná veliko koristiti, ker krave so v pregi bolj žive kakor voliči, in pritožbe skrbnih gospodinj, ki pravijo, da imajo krave, če se vpregajo, manj mleka, se bodo potolažile po drugem dobičku, posebno, če se vpreženim kravam ob času težjega dela tudi bolja klaja poklada.

Velik dobiček za polje je, ako se njive globoko orjejo; pod zgornjo skorjo zemlje je lega rodovitne prsti, ktera ima veliko tečnih prvin za rast mnogovrstnih zeliš in rastlin v sebi, in ta prst ne pride pri plitvi brazdi h koristi tako kakor pri globoki, se vé da pametno globoki. Globoka brazda na njivi ravno toliko zdá, kakor da bi bila na pol pognojena, in pripomore, da se žitne koreninice globokeje po zemlji razprostirajo; to pa jih varuje, da žita preobila mokrota ne omami in huda suša brzo ne popali. Pri oranji naj bi kmetovavci posnemali vrtnarje, in naj bi svoje njive saj tako globoko orali, kakor vrtnarji svoje grede prekopujejo.

Dalje je velik dobiček za polje, da gospodar njivo ob takem času preorje in tako obdela, da na njivi preveč kep ne napravi, kar setvi jako škoduje; tudi je skrbeti, da kadar se njiva vlačí, vprežena živina zemlje prehudo ne pomandra in potlači; zato je dobro, da se posamno živinče pred brano vprega.

Pri setvi se mora na to paziti, da se seme enakomerno poseje in da ne pride pregloboko pod zemljo. Če je žito pregosto, dobí tanke in šibke bili, slabo in na pol gluho in prazno klasovje. Zato so za enomerno sejanje sejavne mašine najgorše, s kterimi se seme najlepše poseje, tudi kadar je vreme vetrovno.

Da se kmetijstvo na višo stopnjo povzdigne, je treba kolobariti, to je, ne več let zaporedoma ravno tisti sad na isti njivi pridelovati, ampak premenovati setev. Po skušnjah je gotovo in tudi po vednostih popolnoma spričano, da vsaka rastlina vleče iz zemlje druge redivne prvine. Rastlinstvo ima skor ravno take lastnosti, kakor živali, ki vsaka po svoji posebni hrani ali živežu sega. Poljske rastline se v tej razmeri v dva kampa delé, to je, ene so take, ki po malem perja obrodé, in živež le iz zemlje vlečejo, in druge so take, ki veliko in širokega perja obrodijo in živež najbolj po perji iz zraka dobivajo. Kolobarjenje ali premenjevavno gospodarstvo le v tem obstojí, da se drugo leto po strnjeni žetvi korenstvo kakor repa, kavra, krompir itd. sadi ali pa detelja seje, in po tej spremembi bo gospodar na svojem polgruntu ravno

toliko žita ali družih pridelkov pridelal, kakor poprej, dokler ni kolobaril, na celem grantu. Kar tedaj na drugi polovici svojega grunta pridelal, to je njegov čisti dobiček. (Konec prihodnjič.)

Predpisi,

kako naj ravnajo gosposke, zdravniki in pa župani o živinskih kugah.

(Dalje.)

3. Popis bolezni žive živine. Zapis števila živinčet.

Kadar se znamenja bolezni popisujejo, je treba prevdariti: Koliko živinčet, kterelega plemena, ktere starosti, kterelega spōla je tačas bolnih, pri kolikih gospodarjih so? Ktere znamenja se razodevajo pri natančnem preiskovanju zbolelih živinčet, tako pri tistih, ki so še le na prvi stopnji bolezni, kakor tudi pri tacih, pri kterih je bolezen že popolnoma izcimljena ali se njeni konec tako napoveduje? Ako je število bolnih živinčet veliko in bolezen nima enacega preteka, se imajo živinčeta, ktere imajo eno bolezen, skup ozdravljevati, in bistveni prigodki raznokterih oblik posebej zapisovati.

Da zdravnik zvé, kako je živina zbolela, mora hleve obiskovati, ktere mu župan kot okužene skaže. Ker je pa mogoče, da še posamne bolne živinčeta zatajé, in bi zavoljo tega nalezljive bolezni se zatrositi utegnile, se mora tudi živina tistega kraja preiskati, od ktere pravijo, da je zdrava, in to se prav lahko takrat storí, kadar se število živinčet pozveduje.

Število živinčet se mora vselej z vso ojstrostjo pozvedovati, zavoljo tega, da se natanko zvé, kako dalječ je kuga razširjena, kakor tudi, kako je bolezen nastala, nekaj pa, da se zvé, kako se spolnuje to, kar se je zoper kugo naredilo, in da se, dokler kuga trpi, nič živine ne dokupuje in nič ne odprodaja, ker se bo, preden se okliče, da je kuga minila, večkrat živina preštevala in zvedilo, da kakega živinčeta manjka.

Pri nalezljivih boleznih je pa pri preštevanju živine previdnosti treba, da se po preiskovanju živine kuga sama dalje ne zatrosi.

Ako se tedaj že pri pozvedovanju vzrokov bolezni pokaže, da je tū ali tam nalezljiva kuga, bo najbolje, da se, preden se začnejo živinčeta preiskovati, od kterih pravijo, da so bolne, in preden se gré v okužene hleve, živinčeta v tistih hlevih začnejo preštovati, kteri še, kolikor se dá dozdevati, niso okuženi. Tudi takrat naj se ne hodi, kolikor je to mogoče, v hleve, in živino naj raji na dvorišče izženejo in ondi nekoliko od dalječ preiskujejo ali ogledujejo. Če bi med njo kako za nalezljivo kugo bolno živinče biti utegnulo, se sme živina še le potem dalje preiskovati, ko so se preiskovavci skrbno osnažili, in, če je treba, tudi preoblekli.

Najprvo naj se preiskujejo živinčeta, od kterih se zdi, da so zdrave, potem tiste, od kterih se misli, da so okužene, in še le nazadnje une, ktere so kot res bolne razglašene bile.

Tudi se zgodi, kadar veliko roparce priletí in v panjove silijo,*) da kak slab panj z matico premagajo, mu vse poberejo in tudi močne sosede z veliko silo napadajo. Take slabe panjove roparce obvarovati, je najboljši pripomoček, da se jim žrelo tako priprè, da čebele posamno vèn in notri hodit zamorejo. Če pa čbelar vidi, da so roparce kak panj premagale, kar se iz tega spozná, ker čebele veliko hitrejšè vèn in noter letajo kot pri drugih panjovih, ni drugega pripomočka, kakor da ga kake pol ure popolnoma zamaši s smrekovimi vejami. Ker roparce v tak zamašen panj priti ne morejo, odletijo, čez kake pol ure naj ga spet odmaši za nekoliko časa, da gredó domače čebele noter, roparce pa vèn. Čez nekaj časa naj ga spet zamaši, da roparce, ktere se rade povračujejo, ne bodo mogle ropati. Pisar tega je sam skusil in roparce vselej tako odgnal, da mu niso nikoli nič škode naredile. Tudi nekteri čbelarji že zdavnej tako ravnajo; kadar vidijo, da roparce kak slab panj premagujejo, ga prestavijo in na njegovo mesto kakega prav močnega nastavijo. Če pa domač panj svojega soseda ropa, kar se iz tega lahko spozná, da čebele močno letijo, prostor spremenijo, roparja namesto ropanega postavijo.

Če pa roparskih čbel leta okoli čbelnjaka toliko, da so vsi panjovi v veliki vojski, ker se čebele vojskujejo in morijo kakor pri hudi vojski, takrat ni druge pomoči kakor vse panjove s smrekovimi vejami zamašiti do večera. K večem se za malo časa odmašijo, da gredó domače čebele v panjove, roparce pa vèn. Če drugi dan spet veliko roparce priletí, naj čbelar ravno tako storí in roparce mu ne bodo veliko škode napravile.

Janez Zaverl Višnjagorski.

Naprej s kmetijskim gospodarstvom!

Iz poljskih pridig Horskovih.

(Konec.)

Tudi pri žetvi se marsiktere malenkosti nahajajo, ktere so velike važnosti, in kterih ne smé skrbni kmet nikoli prezreti, sicer so mu v škodo, namreč če pustí žito prezoriti na njivi, da se jame prezati. Glej, dragi moj, na rženo zrno, če ga stareš in ga med prsti zmečkaš, in če se sok iz njega ne pocedí, takrat je zrelo in najboljši čas, da rž požanješ, sicer se ti preveč posuši in nima zrno ne prave teže ne dobre moke. Kadar se pa žito žanje, se ne smé snopje tako pokladati, da bi klasje ob stezi ležalo, kjer se lahko pohodi in pomandrá, ne meči ga sèm ter tjà, sicer se ti bo preveč otreslo, če ga pa na voz nakladaš, moraš ž njim tako ravnati, da klasje vedno na kviško obrnjeno na voz pokladaš, sicer se ti preveč zrnja iz klasja otrese in na njivi ostane.

Toda s tem, da se posetev raznega žita in drugi sa-deži eden za drugim vrsté, ni še vse opravljeno, ampak njiva mora tudi primerno gnojena biti. Brez gnojá ni plodá. Gnoj pa ne smé, kakor je sploh navada, na kupu ležati, da bi začel gnjiti, kjer bi se mu najboljše prvine izkadile; ampak se mora pokriti, ko se je iz hleva spravil, in z zemljo zasuti, ki se v cestnih grabnih dobiva in nič potroškov ne prizadene. Živini v hlevu naj se s slamo na kratko rezano nastilja in gnoj naj se v hlevu pustí, da ga živina dobro pomandra in podela. Tudi je treba na to paziti, da se gnojnica ne pogubi in usmradí, in svoje redivne moči ne zgubi, ampak se mora z dostojno prstjo pomešati, da se več gnoja napravi.

Posebno važno je tudi za kmetovavca, da natanko rajtati zná v svojem kmetovanji; posebno v novih napravah se je treba vselej prepričevati, ali je na dobičku ali na zgubi. Kar se s številkami spríča, to veljá.

*) To se zgodi rado takrat, kadar je kak goljufen čbelar svoje čebele vpijanil, položivši jim medú z žganjem itd., da gredó potem vse divje na rop. Vred.

Poslednjič se mora tudi kapital v prevdarek vzeti. Le škoda, da ima kmet dan današnji še zmirom premalo denarja, da bi si mogel pri kmetijstvu na višo stopnjo pomagati; kupčija in obrtništvo imate kreditne naprave ali posojilnice, borni kmetič pa nima pomoči od nobene strani, da bi si koliko toliko opomogel. Odrtniki so njegovi pomočniki, da se Bogu smili!

Ogled po domačii.

Omika in národnost Pivčanov.

(Konec.)

Sredstvo, po kterih bi se omenjene napake odvrnile in Pivčanom pomagalo, so po mojem mnenju posebno te-le:

Osnovajte ljudske šole na národni podlagi; bojo naj te šole čisto slovenske. V „Novicah“ je bila ta potreba že tolikrat in tako temeljito dokazana, da bi le kamnje na Kras nosil, ako bi hotel o tej potrebi še kaj ziniti. Le škoda, da to kar po celem svetu veljá, se pri nas sistematično odbija! Tisto modrovanje, da je ljudstvu našemu nemščina potrebna, je predrlo celó začetne šole, v kterih kmečki fantič, ki še komaj hlače nosi, mora že za Frankobrod se omikati! Si pač, dragi bravec, že slišal tako modrovanje! Kolo je, pa ne kovano, leseno je; tudi nič namazano; cvili, da bi skoraj možgane zgubil; pa gospodje, ki bi ga imeli slišati, imajo dovolj kosmate ušesa. Ljudstvo je — trobi se rado — zavoljo uradov, deca pa, da niso „ekstrastunde“ prazne itd.

Zato je živa živa potreba tudi, da se v vseh kancelijah ljudskemu jeziku pravica skazuje z besedo in pismi. Kakor cerkev ravná z ljudstvom v domačem jeziku, tako naj ravná tudi kancelija, kar tudi „Novice“ so že do dobrega sprícale.

Naj bi soseske, ktere v šolsko okrajno spadajo, kje blizo šole na pripravnem prostoru vrt ogradile. V njem naj se dečki učé drevesne semena sejati in drevesica kojiti, cepiti itd.; naj se po priložnosti podučujejo gojzdno drevje varovati in pomnoževati; posebno naj se na to gleda, da se murba zaplodi in sviloprejke začnejo rediti. V tak vrt naj se zasejejo tudi vse druge zeliša, ktere poznati je kmetu koristno, in deca naj se o njih rabi, koristi, škodljivosti itd. podučujejo. Naloga ljudske šole mora biti ljudstvu k mnogoteremu spoznavanju, sosebno gledé kmetijstva, raznih rokodelstev in tudi kupčijstva, napeljevati; na Pivki se pred vsem ne smé živinoreja, poljodelstvo in sadjoreja prezreti. Kar boste v mlade srca vcepili, bo v poznejih letih obilen sad rodilo.

Naj se skrbi, da se na stroške vseh pivških sosesk v ljubljansko kmetijsko šolo mladenči pošiljajo, kjer se kmetijstva, živinozdravilstva, kovaštva in drugih potrebnih vednost naučijo. Potem pa naj se na podlagi primernih pogojev naselé v Postojni, Hrenovicah, Slavini in Zagorju, ali pa tudi drugod.

Ker je gola resnica, kar so „Novice“ v listu 34. iz Pivke omenile, bi bilo prav dobro, ako bi se v Postojni dekliška šola samostojna napravila, v kteri bi se učnice vse predmete glavnih šol, nekoliko zemljopisja, povestnice in ženskih del učile. Ako ni tega moč, naj se vsaj napravi šola, kakor je imenovani dopis nasvetoval. Pri vseh farah in lokalijah pa naj se napravijo šole za žensko šivanje, v kterem naj podučujejo vse šole obiskajoče deklice navadne mojškere, kterih je na Pivki več, ki prav dobro delajo. Za tak poduk naj se mojškere iz soseskinih dnarnic plačujejo.

Dobro vem, da spolnitev nekterih nasvetov preseže navadne moči pivških sosesk; al zato ni treba obupati. Če se drugače ne more, obrnite se s prošnjo do gospoda, ki zida v Kočah novo cerkev, dela ravno tej vasi velikanski vodnjak, je ustanovil štipendije za živinorejce in sadjorejce itd. Če je vse to iz lastnega nagiba storil, vam